

Gospodar in gospodinja

LETO 1941-XX

26. NOVEMBRA

STEV. 48

Materializem v gospodarstvu

(Pismo kmetski mladini in odraslim.)

Prijatelj moj! Zednjič si nad mojim pismom zmajeval z glavo, češ saj ni tako, kakor ti pišem. Pa vendarle res! Ali ne veš, da se v gospodarstvu bistveno posluje s snovi, torej materialnimi dobrinami in da glede na to od pravega, pristnega gospodarskega človeka ali »gospodarstvenika« ne moreš — dokler je samo gospodarstvenik — pričakovati kakšnih idealnih, moralnih, socialnih ali kakršnih koli dejanj, s katerimi bi se približal duhovnemu jedru v samem sebi?

Že zadnjič sva na hitro roko ugotovila, kaj je stržen in jedro gospodarjenja: S čim manjšimi stroški doseči čim večji uspeh pri pridobivanju tuzemskih stvarnih (materialnih) dobrin. Oglejva si danes stvar pobliže!

V prvi vrsti moram ugotoviti, da gre pri vsakem gospodarjenju samo za stvarne dobrine, nikoli pa ne za duhovne vrednote. Ali pa dobro razlikuješ ta dva pomena? Tvarna dobrina je n. pr. vse to, kar potrebuje človek za svoje telo, njegov razvoj in ohranitev. Hrana, pijača, obleka, stanovanje; dalje polje, kjer prideluješ živež, gozd, vinograd, živina itd. Ali je tudi denar stvarna dobrina? Seveda je! Z njim si lahko preskrbiš vsega tuzemskega, česar si srce požieli.

Toda z denarjem in s stvarnimi dobrinami sploh si ne moreš kupiti niti ene duhovne vrednote! Pač? Kupiš lepo knjigo, daruješ za duhovne stvari, deliš miloščino. Vse to se lahko napravi recimo z denarjem. Toda s tem si v resnici nisi kupil niti ene duhovne vrednote, če nisi imel zraven dobrega namena in če se teh vrednot nisi poslužil kot duhovnih. Recimo: Kupuješ knjige, umetniške slike, daješ bogajme, daruješ za cerkev, za misijone, zato, da te bodo ljudje hvalili in spoštovali, kar ti bo na drugi strani koristilo pri tvojih gospodarskih poslih... Ne, prijatelj! Če delaš te stvari s takšnim namenom, si navaden »gospodarstvenik« in sicer zelo izrazite vrste, ker du-

ha usužnjuješ snovi. Vrednote višje vrste služijo kot sredstvo, da dosežeš nekaj mnogo manj vrednega.

Z duhovnimi rečmi se sploh ne more »gospodariti« po gospodarskem načelu majhnih stroškov za velik uspeh. Zakoni duhovne narave se razlikujejo tako zelo od zakonov snovno gospodarske narave, kakor se razlikuje duša od telesa.

Pa sta vendar duša in telo prepletena neločljivo med seboj! Saj je isti človek v istem hipu i telesno i duhovno bitje. Telo nikakor ne more živeti, če ni duha v njem in duh ni na tem svetu ne brez telesa. Ta čudovita dvojnost je v našem življenju enotna. In če je kakšno čudo na svetu, je takšno čudo predvsem vsak človek, ki je iz snovi (kakor vse drugo na zemlji) in iz duha (kakor nobeno drugo bitje na zemlji), pa je vendar eno.

Ne boj se, dragi prijatelj, da bom začel modrijaniti in da se bom zgubil v tebi nedosegljive daljave! Potem bi ta pisma ne dosegla svojega namena. Toda na omenjeno čudovitost človeške narave sem te moral opozoriti, da boš videl, kako je že sami človeški naravi protivno ravnati s snovnimi dobrinami samo po gospodarskih načelih; saj povsod takoj zadeneš ob duhovno stran človeškega bivanja, ki je vedno neločljiv del človekove narave.

Prav za prav bi tudi v golem gospodarskem življenju človeku ne bilo treba tako ostrih in določnih zapovedi in prepovedi, če bi ljudje v gospodarstvu nasilno in umetno ne morili naravnih glasov svojega življenjskega svojstva, ki se kažejo v vesti. Ali v gospodarstvu je človek postal brez vesti, brez čuta za pravico, poštenost in zvestobo. V svoji naravi se je umetno razklal, tako razklal — kakor sem že v prejšnjem pismu omenjal — da je zdaj samo gospodar, potlej pa samo dušeprižnik. Kadar gospodar, je duša onkraj gospodarstva, kadar pa skrbi za dušo, je gospodarstvo ostalo pred cerkvenim pragom.

Praviš, da na kmetih ni tako? Da bi ne bilo! Pa se je ravno v zadnjih časih preizkušnje pokazalo in se še kaže, kako so sicer dobri in verni ljudje na deželi pripravljeni za majhne gospodarske koristi zavreči velike duhovne vrednote. Pokazalo se je, da so bili tiste čase samo gospodarni ljudje, zagledani le v snovne dobrine. Na vprašanje: od kod so se vzeli? bo odgovor kaj preprost: Z vso svojo človeško naravo so se zgubili v gospodarstvu, kj je, kakor sem dejal, materialnega značaja, in postali na ta način materialisti. Vse to seveda ni prišlo čez noč. Materializem kmetijskega ljudstva je sicer posebne vrste, vendar je pravi materializem, ki je že dolgo tlel v srcih in tu in tam siknil na dan, a razplamteti se ni mogel, dokler ni prišla prava prilika. Ko je pa prišla, je izbruhnil na dan z vso silo. Nič čudnega! Vodniki naroda so grešili, ker so v ljudstvu ločevali, kar bi bili morali združevati. Ko so skrbeli za dušne potrebe, se niso v istem hipu zmenili za telesne (gospodarske); kadar so pa učili gospodariti, ponavadi še v misel niso vzeli, da ima človek tudi dušo in duhovna merila v vsem — tudi gospodarskem življenju.

Sin kmetijske hiše, ki ti pišem te vrste, sem na lastne oči videl in na lastna ušesa slišal, kako se je negoval materializem v kmetijskih ljudeh na raznih predava-

njih, z različnimi podporami in drugimi oblikami gospodarskega pospeševanja — kako so pa na drugi strani našo mladino navduševali in organizirali za čisto duhovno življenje in za najvišje ideale — daleč proč od nekdanjih snovnih skrbi in težav.

Kaj je ostalo v trenutku preizkušnje? Ideale in duhovne vrednote smo »prihranili« za boljše čase, z verige smo pa spustili gospodarsko zver, da se okoristi, ko je prilika; z gospodarskimi dobrotami, kjer in kolikor jih je mogoče nagrabiti. Ko bo nasičen materializem, bomo spet skrbeli za dušo...

Gospodarstvo se res ukvarja s samimi snovnimi (materialnimi) vprašanji. Tudi kmetstvo, in to še prav posebno, ker kmetijski pridelki služijo v prvi vrsti za najpotrebnejše: za prehrano. Zato je tudi razumljivo, da se je močno pretirana navezanost na materialne dobrine — materializem — tako usodno zajedel v kmetško dušo.

Preostane važno vprašanje: Ali je kak izhod iz te slabe loze? Odgovor je poln tolažbe: Je! Gospodarstvo je treba prekvasiti z duhovnimi vrednotami. Gospodarstvo ni naš samosvoj zemski namen, marveč je le med sredstvi za neskončno višje cilje.

Pozdravljen!

Tvoj Ludvik.

Shranjevanje žita čez zimo

Na mnogih naših kmetijah pozabijo po mlačvi popolnoma na žito v žitnicah. Pustijo ga v nemar do nove setve, ali prodaje, ali pa do uporabe. Da bi se pa žito v naših shrambah ne pokvarilo, da se ne bi pojavili razni žitni škodljivci, moramo posvečati našemu žitu in žitnicam največjo pažnjo.

Žitnice morajo biti najprej čiste, suhe in prezračene. Potruditi se moramo, da jih pravilno zračimo. Zato moramo imeti v žitnicah odprtine, ki morajo biti napravljene nizko pri podu in na njih morajo biti mreže. Pod mora biti brez ozirna iz kakršnega materiala je, suh in brez luknjic, ali celo odprtin, ker se v njih zadržuje nečistoča in prah, ki služi kot vzgojevališče škodljivih insektov.

Očiščeno žito moramo tudi premeriti, kar se dostikrat pozabi. To je zelo važno

za določitev čistega dohodka, kakor tudi za samo organizacijo kmetijstva.

Vsakdo, ki čuva žito, mora vedeti, da čuva žive biljne dele, ki v žitnice preidejo skozi celi niz življenjskih procesov. Na te življenjske procese imata pa glavni vpliv dva zelo važna činitelja, in to: vlaga in toplota, ki pa sta v medsebojnem odnosu, ker žito privlači vlago iz zraka. Količina vode v zrnu pa zavisi od toplote. Važen je tudi kisik za dihanje žita.

V hladnih mesecih je značilno, da je zunanji zrak več ali manj bolj suh od zraka v žitnici; v toplih dneh je pa vlažnejši. Zato te okolnosti ne smemo pozabiti, ker od nje zavisi vlažnost shranjenega žita. Pozimi je zunanji zrak hladnejši od zraka v žitnici in je suh, zato

jemlje vlago shranjenemu žitu in ga osušuje. Nevaren je spomladi topel zrak, ker ima mnogo vlage. Če pride žito v dotik s takim zrakom, se ovlaži, zagreje in pokrije ga plesen. Zato moramo spomladi, v toplih nočeh, okna na žitnicah zapirati. Zapreti jih pa moramo tudi v hudi zimi, da žito, posebno semensko, ne zmrzne, ker potem zmrzne v žitu tudi klica in žito je nerabno za setev. To se je večkrat zgodilo pri koruzi, da so jo pustili v hudi zimi kar zunaj viseti, pa spomladi ta posejana kornica sploh ni vzklila, ker je bila uničena kal. Zato opozarjam kmetovalce, naj shranjujejo semensko kornico na mestu, kjer ne bo

zmrznila in za seme naj uporabljajo kornico iz sredine stroka.

Spomladi pa tudi večkrat napade naše žito v žitnicah žitni brošček in drugi škodljivci. Zato moramo žito večkrat prelopiti in prezračiti. To je najcenejše in obenem najsigurnejše sredstvo proti žitnim škodljivcem in proti plesnobi posebno, če jeseni ni bilo žito dovolj suho.

Zgodí se pa primer, da nam veter nanesne sneg na gomilo žita v žitnico, takrat ne smemo žita lopatiti in mešati s suhim žitom, ampak moramo pustiti, da se sneg izpari na ta način, da ga pustimo, da na žitu leži; ko je pa žito suho, ga pa zopet prelopimo.

Onaši prehrani: Rudninske snovi - soli

(Nadaljevanje)

O veliki važnosti jodovih soli so se prepričali šele v zadnjih letih. V krajih, ki so zelo oddaljeni od morja, je v hrani zelo malo teh soli. Opazili so, da je ravno v teh krajih zelo razvita golšavost. To pomanjkanje v hrani so države skušale nadomestiti na ta način, da je primešana kuhinjski soli neznatna količina jodovih soli, ki imajo zdravilni učinek.

Prav mnogo rudninskih soli je v mineralnih slatinah, vodah, ki izvirajo na raznih krajih. O njih bi morali že izgovoriti v prejšnjem poglavju, ko smo govorili o vodah, ker pa so v njih raztopljene soli, je prav, če jih tukaj omenimo. Taka voda je lahko zdravilna voda, če ima v sebi zdravilne soli. Lah-

ko je pa samo dobra namizna voda, ki ima zelo osveževalen okus. Umetno napravljene sifon je v vodi raztopljena ogljikova kislina. Tudi razne druge brezalkoholne pijače, ki jih ljudje kupujejo poleti imajo umetno dodane soli in kisline. Večinoma se dodajata ogljikova in mlečna kislina.

Omenim naj še radioaktivne soli in vode, ki imajo posebne zdravilne učinke, ker izločajo v njih raztopljene radioaktivne soli posebne zdravilne žarke, ki so za nekatere bolezni ugodni.

V mirni dobi je rasel tujski promet okoli zdravilišč in raznih ... Slatin, kjer so iskali bolniki zdravja, petični ljudje pa razvedrila.

Vitamini

Ni še dolgo, ko smo se nauku o vitaminih ali dopolnilnih snoveh naše hrane posmehovali in jim odrekali važnost v vsakdanji prehrani. To je bilo samo nekaj za tiste, ki ne vedo, kaj naj bi jedli. Kako je človeštvo živel vsa tisočletja pred iznajdbo vitaminov? Danes pa že vsak pameten človek, posebno pa umna gospodinja, priznava važnost vitaminov.

Prav gotovo vsak dan lahko slišimo ali beremo besedo vitamin. Ljudje jo izgovarjajo, ne da bi vedeli pravi pojem, kaj pomeni. V njej tiči koren »vitas«, kar je latinski izraz za življenje. Resni

ljudje so odkrili vitamine in jih niso brez smisla poimenovali tako. Dalj so jim ime, v katerem leži pojem: biti ali ne biti.

Kaj so torej vitamini? To so snovi, ki so v hrani poleg ostalih sestavin v zelo majhnih količinah, ki so za vzklitje, rast in prospevanje našega telesa neobhodno potrebne. Če mu jih odtegnemo, pride do zlih posledic. Saj marsikdo ne bi tega verjel, da njihovo celoletno porabo s finimi tehtnicami komaj dokažemo, pa le brez njih življenje ne gre svoje prave poti. Saj tudi stroju včasih manjka le kapljica olja, pa se že

ustavi. Zato vitamini svoje ime, ki ima v korenu pojem življenja, popolnoma zaslužijo.

Če gre naš kmet spomladi prvič na njivo, ali če začne gospodinja, ko se kmalu segreje zemlja, kopati na vrtu, se jima zdi lopata strašno težka, da jo komaj zdigujeta. Pa mislita, da ju je pomehkužilo prisiljeno pohajkovanje v minuli zimi in pravita: »Bo že bolje.« In res s soncem se jima vračajo moči. Sonce je tista velika sila, ki poganja vse in tvori in razvija življenje.

In prav sončna energija je nakopičila v nekaterih hranilih vitamine, da nam tudi v brezsončnih dneh posredujejo življenjske moči. Mnogo spomladanskih bolezní bomo preprečili, če bomo pravočasno poskrbeli, da otroci, pa tudi odrasli, tudi v zimskih mesecih ne bodo popolnoma pogrešali vitaminov.

Kje jih najdemo? V večji množini dobimo vitamine v rastlinski hrani, nekateri vitamini so pa tudi v živalski hrani. Človeško telo ne more, vsaj ne v večji množini, ustvarjati vitaminov, zato je navezано na vitamine, ki jih dobiva v hrani.

Vitamine dobimo iz naše hrane slučajno, ne da bi pri tem kaj mislili, saj smo jih dobivali tudi prej, ko jih še nismo poznali. Žene nas bolj gon kot zdrav razum. Včasih si bolan otročiček zaželi svežega sadja, mrzlega mleka, pravkar pečenega kruha s surovim maslom. Če smo zdravi, tega niti ne opazimo, če pa vitamini izostanejo iz naše prehrane in če nam jih ni mogoče nadoknaditi, se javljajo izpadni pojavi, ki so sami po samo po sebi znaki tako

zvanih brezvitaminskih bolezni. Prav ti pojavi so nam prinesli nekoliko jasnosti v ves zamotan problem. Če jih nevedoma ali v poskusne namene uživamo v preveliki meri, se javljajo znaki prevelikega dovajanja, ki so slični zastrupljenju. Torej, kakor v vsem, velja tudi tu načelo, da je vsega treba ravno pravišno mero.

Poznamo več vitaminov. Kemično sestavo nekaterih vitaminov že poznamo in jih lahko sestavljamo. Spoznavamo in primerjamo posamezne vitamine le po njihovem učinku v telesu. Delimo jih v take, ki so topni v tolsčah in v take, ki so topni v vodi. Raziskovalci so si sposodili abecedne črke in so poimenovali vitamine z njimi. Tako poznamo vitamin A, B, C, D, E, F itd.

Vitamin A najdemo v mleku, jajcih, ribjem olju, mesu, krvi, jetrih, zrnih žitaric, v zelenjavah in v navadnem olju. Če te snovi segrevamo dalj časa nad 120 stopinj C, se vitamin uniči. Kemično je ta vitamin soroden barvilu korenja. S kuhanjem, praženjem in pečenjem pa ne zmanjšamo v veliki meri količine vitamina A v hrani. Zato ni verjetno, da bi pri rešani hrani prišlo do pomanjkanja tega vitamina v našem telesu.

Pomanjkanje tega vitamina povzroča bolezen očesne roženice in usahnenje izcejanja žlez slinavk. Odpornost telesa proti bolezenskim klicam je manjša. Prvi znak pomanjkanja tega vitamina je »kurja slepota«.

Z ostalo doslej znano vitaminovo abecedo se bomo seznanili prihodnjič.

(Nadaljevanje prihodnjič).

Pojasnila o prašičih

V eni prejšnjih številčk »Gospodarja in gospodinjce« smo objavili uredbo o klanju prašičev in sedaj veljavne maksimalne cene za vse vrste odraslih prašičev. Ker so se ti predpisi različno razumeli, bomo spodaj vso stvar nekoliko razjasnili, da bodo vsi, ki imajo opraviti s prašiči, vedeli, kako in kaj.

Predvsem je treba povedati, da so pod zaporo samo prašiči za zakol, dočim je nakup in prodaja vseh ostalih prašičev še naprej prosta, samo kupec in prodajalec morata preko občine v 2 dneh ja-

viti Prehranjevalnemu zavodu (Prevodu) nakup oziroma prodajo.

Kmetje, ki sami redijo prašiče, morajo tudi javiti preko pristojnih občin vse spremembe v staležu prašičev, kakor pogin, skotitve, podaritve itd. Kmetje-rejci smejo za domačo porabo zaklati na prvih pet članov družine po enega prašiča, za nadaljnjih pet članov spei enega in če jih je več kot 10, še enega. To je razumeti takole: če je pri hiši, ki sama redi prašiče, tudi le en človek, lahko zakolje enega prašiča, kolikor

hoče težkega. Če je pri hiši šest ljudi, dva prašiča, če jih je 11, pa tri. Toda izrecno je določeno, da se sme vsak prašič zaklati doma samo z dovolilnico, ki jo na prošnjo rejca izda Prevod preko občine.

Rejec je tisti, ki sam redi prašiča s krmo, ki jo je sam pridelal in ki ga krmi vsaj 3 mesece. Če je prašiča kupil, ni smel pri nakupu tehtati nad 70 kg. Iz teh pojasnil je razvidno, da ne sme klati prašiča tisti, ki ga je pri kmetu recimo že pred več kot tremi meseci kupil, pa ga je pustil v reji pri kmetu. Pač pa sme zase zaklati prašiča recimo kočar ali osebenjek, ki ima toliko zemlje, da more prerediti enega prašiča.

Kaj pa prevžitkarji, ki imajo v prevžitku izgovorjenega prašiča? Ti smejo prašiča zase zaklati, pa naj bo na prevžitku eden ali dva, ali več oseb; smatrajo se namreč kot posebna družina rejcev. Samo eno je važno: v užitku mora biti prašič izrecno izgovorjen. Tako je n. pr. dovoljeno zaklati družini, ki ima 7 članov družine in starega očeta na prevžitku, ki si je izgovoril prašiča — skupno tri prašiče. Dva odpadeta na družino, eden pa na prevžitkarja.

Prašičerejci, ki imajo na razpolago enega ali več prašičev, sposobnih za oddajo, morajo preko občine 15 dni poprej javiti Prevodu število in živo težo prašičev, ki bodo sposobni za oddajo. Navedejo naj tudi, kdaj bi jim bilo najbolj priročno jih oddati, da se po možnosti v takem času določijo dogoni.

Če bi se dogon ne splačal zaradi premajhnega števila prijav, bo Prevod izdal posebne dovolilnice za zakol. Prav tako se bodo izdajale take posebne dovolilnice za zakol v sili, vendar samo, če bo predloženo živinozdravniško pričevalo. Za take dovolilnice bo treba plačati takso po 50 lir za prašiča, prašiča pa oddati zaklanega, če se v posebnih slučajih ne bo po ugotovitvi živinozdravnika nastal tak zakol za domači zakol. Če je bil n. pr. v sili zaklani prašič že spitan, se bo štel med zakol za domačo potrebo, drugi prašiči pa, ki nimajo špeha, ne bodo štet med za dom zaklane prašiče.

Vsak rejec sme obdržati za enega prašiča 300 kg koruze, ki jo je sam pridelal. — To so v glavnem pojasnila k uredbi o klanju prašičev, da bodo kmečki ljudje o vsem na jasnem.

LEKARNA

Največji zaklad sta vid in sluh

Kdor stanuje v mestu, mora zaradi vida vsak dan nekaj časa na zrak. Presenetljivo je, kako se ohladijo pekoče oči v zunanjem zraku, kako se razširijo od dela stisnjene punčice pri gledanju v zeleno daljavo. Za vnete in boleče oči ni so veter, mraz in močna sončna svetloba, posebno če se zadnja odbija od sten. Črna očala varujejo oči svetlobe, za veter nosimo lahko očala iz navadnega stekla. Ako začne pešati vid, je treba k zdravniku za oči, ki ugotovi vzrok in uredi, kar je treba. Prav pri očeh ni treba čakati, pravočasna pomoč je rešila že marsikomu vid. Opusti branje, posebno droben tisk. Slaba, pa tudi premočna električna luč, vpliva slabo na vid.

Bolne oči so velika nadloga. Takih oči ne smemo umivati z mrzlo vodo. Zelo dobro za umivanje prehlajenih in sploh bolnih oči je na vodi prevret majaron ali kumina ali materna dušica ali gartrožini listi. Umivaj se s toplim ocedkom. Slabo vpliva na vid, če te boli večkrat glava, če te tišči vedno v nosu, če imaš pogostoma nahod. Zato si poišči v

takih primerih zdravniško pomoč. Slabo vpliva na oči, če hodiš razgret na prepih, če imaš bolne zobe ali trganje v ušesu. Vse to je tako zvezano, da oboli eno od drugega. Če je tvoje delo tako, da strmiš in buljiš dolgo v en predmet, je dobro, da obračaš oči večkrat med delom na desno in na levo, navzgor in navzdol. Če si namažeš veke večkrat s kapljico medu, koristi to očem, in če pride trohica v oko, pač peče, ali ne škoduje, saj izje, kar je slabega. Sicer pa ni varno mazati oči z vsakovrstnimi mazili, če jih ni zapisal zdravnik.

Drugi naš dragocen zaklad je sluh. Velik revež je slepec, toda navadno ima sluh in tip tako razvit, da čuti vse, kar se dogaja v njegovi bližini. Drugače je z gluhim: Če ne gleda ravno v tisto smer, odkoder prideš, ga lahko ubiješ, ne da bi čutil tvoje približanje. In kako grozno je življenje brez vsakega zvoka. Vsi pripomočki za slisanje povzročijo v ušesu in v glavi močne bolečine, revež je gluhec, odrezan od ljudi, če je tudi med njimi, sumljivo se mu zdi vse, kar govorijo. In kako lahko si nakopljemo

nesrečo gluhosti! Pojdi od vročega ognjišča na mrzel preprih, pa si že iztakni! Po dolgotrajnem trganju pride rada gluhosta, včasih pa oglušiš kar naenkrat. Ali pa se vname v ušesu, in če prenašaš stranske bolečine, da si ozdraviš uho, ni več tako kakor je bilo in polagoma oglušiš. Zdravniki hočejo preprečiti oglušenje in smrt s težavno operacijo, pa je dosti primerov, da je bolnik umrl kljub operaciji.

Današnji čas je čas ropota, ki gre skozi ušesa, ki draži ušesne živce in jim škoduje. Zdravniki ugotavljajo primere gluhosti ali naglušnosti že pri dojenčkih in sodijo, da je tega kriv radio, ki ga navijajo ljubi starši brez ozira na nežno mrenico otrokovo. Stare matere niso imele toliko izobrazbe kakor sedanje mlade matere, pa so vedele, da morajo dojenčka varovati hudega ropota, ker mu lahko poči v ušesu. Dojenčke so pustili prej lepo v miru doma, zdaj ga pa vzamejo na motor, v avto in na veselico. Povsod so majhni otroci in povsod iztaknejo škodo na duši in telesu.

Domača lekarna živinorejca

Živinoreja je za srednjega in malega gospodarja, ki nimata veliko gozdov, najvažnejša pridobitvena panoga. Vse vrste živinoreje prinašajo, če zna gospodar pravilno voditi vedno dokaj dobre dohodke. Seveda se velikokrat primeri, da ima gospodar tudi pri živini nesrečo. Pa saj se polje tudi vedno ne obnese. Umen gospodar, ki hoče s čim manjšimi stroški prigosposoditi pri živini, ne sme razmetavati denarja za razne reklamne redilne praške, olja in tinkture. Gospodariti mora res gospodarno. Največ se nauči gospodar z branjem strokovnih gospodarskih spisov in kajig.

Največja nesreča za živinorejca je, če mu živina zbolí. Takrat so domači preveč preplašeni, da bi mogli trezno premisliti, kaj naj store. Navadno poslušajo nasvete sosedov in tako mora uboga žival požreti nešteto zdravil vsake vrste. In res ni čudno, če živina podleže.

Kadar zbolí žival, moramo ohraniti mirno kri in če le mogoče, ugotoviti, kje leži vzrok bolezni. Če je bolezen težja, ali če živinorejec sam ne more ugotoviti vzroka bolezni, naj takoj pokliče živinozdravnika. Ta bo ugotovil bolezen, zapisal zdravila ali pa bo navetoval še pravočasni zakol. Nikdar pa se ne sme zdraviti kužnih bolezni brez živinozdravnika!

Pri vsaki bolezni moramo živali takoj pomagati. To velja tudi za nezgode. Čim delj časa pustimo žival bolehati,

tem težje jo ozdravimo. Pri večini nesreč in bolezni je hitra in pravilna prva pomoč največjega pomena. Od nje je dostikrat odvisno ali bo žival ozdravela ali poginila. Zato mora biti previden gospodar vedno pripravljen na razne nesreče pri živini. S pravilno urejeno domačo lekarno, ki vsebuje najpotrebnejša rastlinska in druga zdravila ter orodje za prvo pomoč, si bo živinorejec lahko pomagal, dobro pa bo služila tudi vsakemu živinozdravniku.

Rastlinska in druga zdravila

Pri nas raste mnogo zdravilnih rastlin, ki jih umen gospodar nabira in hrani za različne bolezni. Te hranijo v sebi različne snovi, ki pomagajo zoper kašelj, napenjanje, razna zastrupljanja, zaprtje vode in govna in vetrov, gliste, slabo pojatev, za zvišanje in zboljšanje mleka, zoper gnojenje ran, za razkuževanje, za pomoč pri porodnih popadkih itd. h

Zbiranje takih zdravilnih rož nestane skoraj nič truda, a gospodarju, ki zna z njimi postopati, zaležejo mnogo. Tudi precej denarja si z njimi prihrani, ker jih ni treba kupovati. Seveda imamo tudi več strupenih rož, ki jih uporabljamo pri živinozdravstvu, a ker nam lahko več škodijo kot koristijo, jih ne bomo navajali.

Kadar nabiramo zdravilne rože, moramo vedeti, kdaj vsebujejo te največ zdravilnih snovi. V glavnem nabiramo cele rastline ob času cvetenja, liste spomladi, skorje in korenine jeseni, plodove, kadar so zreli itd. Vendar pa imamo tu in tam razlike, zato bomo pri vsaki roži navedli tudi čas nabiranja.

Nabiramo vedno ob lepem in suhem vremenu. Nabrane rastline, ki naj bodo najlepše, stresemo na papir, desko ali žakljevino in jih na zračnem in suhem mestu posušimo. Sonce in prehuda vročina škodí! Rastline nato povežemo v šopke, jih zrežemo ali pa zdrobimo in spravimo v primerne vrečice. Nikdar pa ne smemo pozabiti napisati ime rastline na vrečico. Ščasoma človek vse pozabi! Hranimo jih na suhem prostoru, da ne splesnijo. V vrečicah pa jih imamo zato, da se ne lovi na njih prah. V živinorejčovo domačo lekarno pa spadajo poleg domačih rož še nekaj najpotrebnejših drugih rastlin in zdravil, ki jih naj gospodar kupi, da jih ima za silo pri roki.

Oblike zdravil

Ko smo točno ugotovili, kakšno bolezen ima žival, preudarimo, katero zdravilo ji bomo dali, v kakšni množini, obliki in kako. Za zdravljenje bolne živine imamo več oblik zdravil. Navadno uporabljamo čaje, ki tudi najhitreje učin-

kujejo, dalje praške, pilule ali tablete in svaljke. Zunanje rabimo mazila, kopele in obkladke. Tudi vlivanje in klistirji so na mestu.

Čaje rabimo le tedaj, če želimo, da zdravilo čim hitreje učinkuje. Zdravila vlivamo le v najhujši sili, ker moramo pri tem uporabiti navadno silo, kar pa ni dobro. Žival se vlivljanju vedno brani, zato lahko pride nekaj zdravil v pljuca. Tedaj začne žival kašljati in moramo z vlivanjem takoj prenehati.

Za vlivanje vzamemo vedno močno steklenico, jo napolnimo z zdravilom in potisnemo v gobec od strani, tam kjer ni zob. Vlivamo počasi, požirek za požirkom, kakor žival požira. Ko vlivamo, držimo živali glavo pokoncu, vendar, če se ji zaleti ali začne kašljati, ji glavo takoj spustimo da se izkašlja. Nikdar ne vlivamo živali skozi nosnice! Tudi surovi ne smemo biti! (nad. prih.)

Kisljico uživajo otroci kaj radi, posebno poleti, ko hladi tako prijetno žejno in vročino. Kisljico poznamo zdaj le kot solato, kuhano ali surovo. Prej pa je bilo znano zdravilo za kožne izpahke, želodčne težave, hudo vročino v vročinski bolezni, nered v črevesju. Uporabljali so liste in korenino, ki ima v sebi smolo, žveplo in mineralne soli. Grintave otroke so kopali in umivali z izkuho korenine in jim dajali tudi uživati izkuho. Mazali so grinte z zmesjo smetane in nastrgane korenine. Nastržek korenine, zmešan s kisom in medom, pozdravi naglavne grinte in je v navadi tudi za živalske kožne bolezni. Kisljčino seme je znano, da ustavi grizo in klanje, če ga prevreš na vinu in piješ gorko po žlici. Na vinu prevreti listi omečijo in razženejo golšo in trde bule. Liste prevreš z neslanim surovim maslom in maži s tem zatečene roke in noge, tudi gnojne čire. Za uživanje jemlješ žličko korenine na četrt litra vode; semena samo pol žličke na četrt litra vode ali vina. Vrtna kisljica ima poleg drugih snovi v sebi kisljo apno, železo in še neko kisljino, ki je tudi v rabarbarjevi korenini. Uporabna je za iste bolezni kakor divja kisljina. Je sredstvo, ki pomaga, če te napade skrobot in je bila poprej v časti, da čisti in pomladi kri.

*

Divji kostanj deni v vrečico in k nogam v postelji tako, da se noge dotikajo kostanja. To izvleče ustno bolezen. Za bolečine v glavi, zobeh, za krče in mrzlico stoji kostanj, deni prah v vrečico in naveži pod zatilnik, za mrzlico in krče pa na srce. Je sploh dobro, če nosiš malo kostanja pri sebi, Zlatožilniki naj uživa-

jo vsak dan enkrat ščepec drobno zrezanega kostanja z vodo. Nariban kostanj v žganju ali v janeževem čaju je znana pomoč za krče in mrzlico. Kostanjev cvet vsebuje saponin, fraksin, kvercetin, rumeno kisljino, mastno olje, smolo in škrob. Na špirtu nastavljen cvet pomaga za trganje in ozeblino. Kostanjeva moka ima v sebi do 18 odstotkov škroba, posušen lub ima česlovino, grenko snov, gumo, škrob, zeleno mastno olje in askulin. Iz lubja in suda pripravljajo dobra zdravila za udnico, grizo, ki se ponavlja, in krvavenje. Zatečene nosne sluznice so zelo mučna zadeva. Če mnogim je pomagal pri tem kostanj. Stolic ga v prah zmešaj prah v stolčno meto in njuhaj, toda previdno. V tobaku šnebergerju, ki ga njuhajo baje zaradi zdravja, je tudi primešan kostanjev prah. Umivanje s kostanjevim prahom naredi lepo, zdravo polt. Kostanjeva gorka kopel izje bradavice, omeči kožo in pozdravi ozeblino in trganje. Kostanj je dobro nadomestilo mila, saj po njem blago ne trpi in ne izgubi barve. Kostanj je dobra krma za krave; po njem imajo dosti mleka. Iz lupine dobivajo lepo barvilo. Med prejšnjo vojno so dobili marsikje moko, ki je bila pomešana z moko divjega kostanja, a so ljudje od te moke oboleli.

Kuhinja

Sladka repa s krompirjem. Repo olupim, nakrhlijam na rezine, operem in pristavim z mrzlo vodo. Ko repa kakih 10 minut vre, ji pridnem olupljen in na tanke rezine narezan krompir. Na pravim tako, da je polovica krompirja, polovica repe. Potem jed osolim, potresem kumeno in pridnem strok strtega česnja. Med kuho zabelim repo s prežganjem, ki sem ga napravila iz malo masti, ali masla s pridatkom sesekljane čebule. Razredčeno jed podam kot juho, zgoščeno pa kot prikuho ali samostojno jed. Ako je repa grenka, jo, ko zavre, odcedim in z vrelim krompom na novo zalijem.

Repa kot prikuha. Repo olupim, zrežem na kocke, operem in pristavim z mrzlo vodo. Ko je repa kuhana, jo stresem na bledorumen prežganje, ki sem ga napravila iz malo masti ali iz masla z dodatkom žličice sladkorne sipe in sesekljane čebule. Repi zboljšam okus s pridatkom par žlic vročega mleka. Tudi zabela se s pridatkom mleka prihrani.

Fižolova omaka. Četrt litra mehko kuhanega fižola pretlačim z vodo vred. V kozici napravim prežganje s pridatkom sesekljane čebule. V prežganje zlijem pretlačen fižol, dobro zmešam, dodam en lovorov list in okisam s kisom. Fižol dam na mizo s krompirjevimi rezki.

PRAVNI NASVETI

Prikrajšana hči po očetu? J. G. Š. — Oče vaše žene, ki je bogat posestnik, je leta 1925 izplačal vaši ženi 5000 din dote in izjavil, da bo drugo pa še dobila. Letos je izročil svoji drugi hčeri od svojega posestva zemlje v vrednosti 50.000 lir in gospodarsko poslopje. Drugo posestvo, ki ga ima še oče sam, pa misli dati otrokom že umrlega sina. Vaši ženi pa pravi, da ne bo ničesar več dal, ker da je že dosti dobila. Ker drugih dedičev ni, vprašate, ali je to mogoče, da vaša žena nima več pravice do dediščine. — Dokler oče še živi, nima nobeden otrok pravice zahtevati od očeta »dediščino«. Le hčere imajo pravico zahtevati premoženju staršev primerno doto, kadar se poročijo. Vaša žena je očitno že dobila doto. Ob smrti očetovi bo imela pravico zahtevati od dediča, odnosno, če bo oče pred smrtjo že vse izročil, od prevzemnikov očetovega premoženja, dopolnitev nujnega deleža in se bo ob tej priliki vračunala že svoječasno izplačana dota 5000 din, kar znese danes 1900 lir. Vrednost očetovega premoženja se bo precenila po dnevu smrti, odnosno, če ga bo že pred smrtjo izročil, pa po dnevu izročitve. Če bi oče drugo posestvo res že sedaj izročil svojim vnukom, imate pravico, da v zavarovanje dokazov predlagate sodno cenitev izročene posestva. Taka cenitev bo služila za podlago morebitni tožbi na dopolnitev nujnega deleža po očetovi smrti, lahko pa tudi s tako cenitvijo tožbo preprečite, ker bo potem enostavno izračunati, koliko znaša nujni delež.

Zalostna huda žene pijanca, S. S. Lj. — Poročeni ste z možem, ki je pijanec, razgrajšč in pretepač. Ima nad sto policijskih in sodnih kazni in je tudi sodno preklecan. Bil je že v porišnici in zlasti v pijanem stanju ograža svojo okolico. Mnogo dni in noči ste morali prebiti z otrokom pri sosedih, razbil vam je vse pohištvo in delal same škandale. Ker niste mogli z njim živeti, ste na nasvet policije moža zapustili in živite ločeno od moža. Kljub temu vas pa, kadar je pijan, zasleduje na cesti, obkłada z najhujšimi psovskami in žalitvami ter vas na vse mogoče načine použuje. Zaradi očetovih grehov trpi otrok v šoli in pred tovariši. Hoteli ste se sodno ločiti, vendar vam je zagrozil s smrtjo, in ste zato umaknili tožbo. Vprašate, kako bi mogli doseči ločitev zakona brez navzočnosti moža, ker se bojite njegovih groženj. Za odvjetnika, ki bi vam mogel to urediti, pa nimate denarja. — Ker dejansko že ločeno živite od moža, ne vemo, kaj bi s sodno ločitvijo mogli več doseči v svojo korist. Saj od takega mo-

ža itak ne morete pričakovati, da bi vam plačeval vzdrževalnino. — Za ločitev zakona zastopanje po odvjetniku ni predpisano. Na uradni dan lahko daste tožbo pri okrožnem sodišču na zapisnik. Če sami nočete priti k obveznim spravnim poskusom, lahko naprosite kakega znanca, da vas zastopa kot pooblaščenec. — Če pa združite z ločitveno tožbo tudi tožbo na plačilo preživnine, potem si lahko za tako pravdo preskrbite ubožno spričevalo in prosite za odvjetnika kot zastopnika revnih. Ta vas bo brezplačno zastopal in bo vse potrebno ukrenil.

Star dolg, J. C. Z. M. — Mizarju ste dolžni 300 din že sedem let in vas ni nikdar terjal na plačilo. Mizar je umrl. Sodiče je dalo odvjetniku, da izterja dolg. Vprašate, če lahko izterjajo vse naenkrat od vaše plače, ki znaša 840 din in če ni morda dolg zastaran. — Terjatve za dobavo obrtniških izdelkov zastarajo tekom treh let od njih postanka, če niso med tem časom bile bodisi izrecno ali pa tudi samo molče priznane. Kot poštenjak menda ne boste ugovarjali zastaranje terjatve, ko se imate do broti pokojnega mizarja zahvaliti, da vas ni prav nič nadlegoval zaradi plačila, ker se je pač zanesel na vas, da boste plačali. Verjetno vam dolga audi ni odpustil, sicer dediči ne ta dolg, ki ga sedaj izterjujejo, sploh ne bi vedeli. Svetujemo vam, da se zaradi prihranitve pravnih stroškov, z dediči, poravnate, in dolg, če ne morete naenkrat, vsaj v obrokih izplačate. Od vaše plače je za ta dolg zarubljiva ena tretjina plače, razen osebne in rodbinske doklade, vendar pa mora vam ostati prostih vsaj 500 din na mesec.

Na dražbi prodana tuja parcela, M. F. D. — Imate gozdno parcelo, ki jo uživate že nad 40 let, prej pa so jo vaši starši. Sedaj so pa na neki javni sodni dražbi prodali tudi del vaše gozdne parcele, za katero so vsi vedeli, da je vaša in to vkljub vašemu ugovoru na dražbi in je sodnik rekel, kar je bilo cenjeno, mora biti prodano. Vprašate, ali ste s to dražbo za vedno izgubili del svoje parcele in kako bi dokazali svojo pravico. — S tem, da ste prišli na dražbo in ste tam ugovarjali prodaji vašega dela parcele, so bili vsi prisotni kupci zadostno opozorjeni, da je lastnina tega dela parcele sporna. Res je izdražitelj z domikom postal lastnik tudi vašega dela parcele, vendar ni dobroverni lastnik in vi napram njemu s lastninsko tožbo dokazete svojo boljšo pravico. V tožbi morate dokazati, da ste na dražbi prodani del gozdne parcele uživali mirno in javno nad 30 let, torej da ste si jo s tem priposestvovali in bo, če se vam ta dokaz posreči, s sodbo vam priznana lastnina.